

Retrat d'un idiota moral

Hi havia potser sis persones, i cap periodista, a la conferència que el professor d'història, Andreu Balent, va fer, el 18 d'agost, a la UCE de Prada. Res a fer-hi. Pere Saury, "un col·laboracionista apartat del gran públic", n'era el tema, i Balent, robant hores al Lycée, va intentar de retratar un home que sempre va saber estar allà on les circumstàncies exigien.

Nat a Serdinyà, a deu quilòmetres de Prada, el 20 de juny de 1906, Pere Saury, fill de pagès passat per l'Escola Normal de Mestres de Perpinyà, hauria estat un pobre ensenyant si el curs 1928-1929 no hagués caigut al poble d'Ers per esdevenir l'home de confiança del batlle, Bartomeu Lledós, terratinent, negociant i hostaler, personatge cabdal en la biografia de l'heroi. Lledós, controlador del partit socialista a la Cerdanya, "li arreglaria" un càrrec d'inspector de policia, gràcies al ministre d'Interior, tolosà i amic, Albert Sarrau.

1938. Mesos de pau a Rouen, Normandia plujosa i grisa, fins a la mobilització general en la petita guerra de França. No fou cap traïdor: va lluitar fins a l'armistici. No el fan presoner, i en la desmobilització posterior veu reforçada la seva carrera amb un inesperat ascens a comissari del departament de la Marne, a Châlons-sur-Marne en concret, on de seguit sorgeix una amistat fidel entre el prefecte i el seu comissari, entre René Bousquet i Pierre Saury, que passa a ser membre del seu equip de treball durant tota la guerra. René Bousquet no és cap Eichman. Aquest fill de notari francmaçó tenia un currículum noble. S'havia jugat la pell en el gran aiguat de Montalban, i amb vint anys, sense dret a vot, ja era un home aclamat. Poc temps després ja era el més jove secretari general de la prefectura de Tam i Garona. Sempre en l'entourage radical-socialista el falcó adolescent féu carrera d'estat ajudat per les lògies maçòniques que després protegí com un favor degut. Cap francmaçó, malgrat la retòrica *anti* de Vichy, no acabà empresonat per ordre seva.

En aquell departament del Marne, ocupat pels alemanys, Vichy hi volia un home capaç de mantenir l'administració civil al marge del *diktat* nacional-socialista. Com Pierre Laval, futur primer ministre de la col·laboració activa, René Bousquet tenia aquell aire laic i republicà que assegurava la imatge unitària del govern Pétain. Quan l'executiu del mariscal va crear les regions, prefigurant la regionalització del 1972, Bousquet va esdevenir prefecte regional de la Xampanya. Encara es tractava de fer política per obrir les portes de París. Res, doncs, d'espe-

Tenia dos amics il·lustres: François Mitterrand, buròcrata exemplar condecorat amb la 'francisque' pels seus serveis al nou ordre de Vichy, i René Bousquet, secretari general de la policia del mariscal, que va inaugurar les deportacions en massa de jueus a Alemanya. Pere Saury, provincià ambiciós, farà amb ells la petita gran carrera de l'home sense escrúpols.

cial, excepte la companyia dels alemanys. I finalment Laval crida Bousquet per ocupar el primer càrrec de rang ministerial —assisteix a les deliberacions del consell—: el de comissari general de policia. Som a l'abril del 1942 i tots els homes de Bousquet salten al balneari de Vichy. Entre ells, Pere Saury. Se saben coses, i en sobren documents, de l'actuació més grandiosa d'aquell supercomissari: la ràtzia del Vel d'Hiv, aquell velòdrom de París que va encabir, el 16 de juliol de 1942, milers de jueus "apàtrides i estrangers", que la Gestapo reclamava feia mesos als gestors del nou ordre, i que inaugurà l'esperit de neteja racial en la seva versió més extrema: la deportació a Auschwitz.

Tot i que París no era capital oficial, Vichy hi tenia serveis administratius propis. Pere Saury, lloctinent de Bousquet durant la ràtzia del Vel d'Hiv, era a París per fer complir la prerrogativa de Bousquet: recuperar la "sobirania francesa" en l'ordre públic que fins llavors era en mans de la policia auxiliar de la Gestapo, ex-gendarmes i agents camuflats que practicaven la represàlia i la tortura indiscriminada seguint ordres de Berlín. L'ocupació plena de França, el novembre de 1942, deixa totes les vel·leïtats de sobirania nacional en segon terme. La baralla d'aquell joc passa a ser massa clara: subsidiaris de la gran Alemanya o resistents de la França lliure. René Bousquet i els seus funcionaris de xoc es quedaran al cantó hitlerià fins al desembre del 1943, però els grups feixistes de preguerra, fins llavors marginats del govern, passen a l'acció, i els qui com Bousquet pretenen mantenir una façana de legalitat republicana en aquella trinxera d'ultres són apartats dels càrrecs de govern. Tanmateix, ja abans d'aquesta derrota interna, els seus homes tasten la mel de l'Hexàgon. Pere Saury és ascendit en la funció pública fins a arribar a intendent de policia. Nova promoció i nova destinació en plena incertesa estratègica: René Bousquet ha dimitit sota la pressió de la Milícia i França espera la invasió-alliberament dels americans. El nostre heroi, funcionari de carrera, és enviat a Lió, però en aquella carnisseria ambulante, no hi té res a pejar: Klaus Barbie, cap de la Secció IV (Repressió de Crims i Delictes Polítics) de la Sipo-SD, altrament coneguda per Gestapo, ha format un conglomerat de milicians, nostàlgics de La Rochelle, monàrquics crispats i joves sense escrúpols, que neteja la ciutat amb mètodes de terror col·lectiu. Pere Saury, instintiu i calculador, opta per abandonar aquell vaixell enfollit. S'amaga a la Savoia i aprofita l'ocasió per maridar-se amb una noia d'expedient impecable. Filla d'un

veritable resistent, la seva família és al maquis, i ell, prudent, però familiar, s'integra a la resistència el juny del 1944. Els oportunistes havien canviat de bàndol l'hivern del 1943. Ell va esperar el desembarcament de Normandia. En una xarxa formada per radicals, amics de Balladieu i de Sarrau, francmaçons amables. És la reconversió ideal que el projecta cap a alts càrrecs de la zona francesa d'Alemanya, com a inspector de serveis administratius del govern militar de Renània-Palatinat, i delegat de la missió aliada al districte de Coblença. Mentre els antics amics del PS el denunciaven a la premsa de Perpinyà, ell treballava per França en territori ocupat, millorant així l'expedient. Quan torna a casa, al 1950, contacta amb René Bousquet, pràcticament l'últim gran personatge sotmès als tribunals de depuració i el millor defensor d'ell mateix, car es va fer passar per resistent des de "l'aparell de l'estat". Només les revelacions posteriors sobre la política antijueva de Vichy col·locaren Bousquet sota l'acusació provisional de crims contra la humanitat, però abans d'anar a judici, previst per al 1993, fou assassinat. Al 1950, no hi ha aquesta mena de perills: Bousquet, *charmant* i xerraire, coneix un altre jove tan ambiciós com ell, François Mitterrand, que també tindrà en la seva agenda el respectable Saury. Per a l'home del Conflent són temps de moure's. No pot tornar a la policia i busca càrrec dins la quarta República. Ho aconseguix gràcies al *compagnon* Mitterrand, ministre de la França d'Ultramar, que el nomena encarregat de missió, feina inestable, sempre en funció del ministre de torn, resolta gràcies a un

La Segona Guerra Mundial va deixar la seva empremta a Catalunya Nord.

amic de Vichy, Jean-Claude Català, que el filtra de secretari general de la Federació Nacional de Promotors Immobiliaris. Al 1959, deixem l'heroi allà on volia: un bon sou, feina interessant. Ha tornat De Gaulle i la cinquena República. Els amics radical-socialistes perden poder, però Saury ja té plaça fixa en l'aparell parapúblic. Quan Mitterrand pretén recuperar el seu escó de diputat, al 1961, Pere Saury hi constarà de suplent per al districte d'Amiens. Trenta anys després, essent president l'amic François, desapareixen dels arxius departamentals i de l'arxiu nacional tots els dossiers de les legislatives del 1961. El ressò de l'*afer Bousquet*, que cueja des del 1990, amenaça la imatge del president i desapareixen els rastres de les velles relacions. Excepte en la premsa de l'època en què Saury surt, clarament, com el delfí que temps després tingué la necessària respectabilitat: conseller regional de l'Alvernya, fundador d'un orfenat i amic, sobretot, dels seus amics de Vichy, amb qui tot sovint menjarà fins al seu enterrament, al 1973, envoltat com sempre dels seus bons amics: François Mitterrand i René Bousquet. L'esfinx pronunciarà la sentència inapel·lable: "Pierre Saury era un home fidel als seus ideals i a les seves amistats". Sempre el trobarà a faltar. Així ho va confirmar Danielle Mitterrand, l'esposa del president, en una conversa íntima.

L'idiota moral és aquell qui "sense canviar l'estat d'ànim" serveix Vichy i la República. L'idiota moral és aquell qui col·labora "per error de càlcul". Pere Saury i els seus amics. Idiotes morals.

Oriol Malló